

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

ХУДЕНКО АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 130.2:111.1:572.001.361(043.3)

ДІАЛОВА КОНСТИТУЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Спеціальність 09.00.04 - філософська антропологія, філософія культури

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Офіційні опоненти - доктор філософських наук, професор
Куцепал Світлана Вікторівна,
Полтавський юридичний інститут Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін;

доктор філософських наук, професор
Садох Олена Володимирівна,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, професор кафедри філософії;

доктор філософських наук, доцент
Загрійчук Іван Дмитрович,
Харківська державна академія залізничного транспорту, професор кафедри філософії та соціології.

Захист відбудеться 14 березня 2012 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.07 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема, 29, ауд. 216.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Блюхера, 2, ауд. 215-В.

Автореферат розіслано 10 лютого 2012 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Степаненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Культура завжди була тією буттєвою цариною, де світ і всі речі світу набувають свого людського значення і призначення. Саме затверджуючись у своєму людському вимірі дещо в культурі виявляє свою ідентичність. Отже, культура – те місце, де все, що мається, виявляється і стверджується – здійснюється як ідентичне. Перипетії руху здійснення дещо як ідентичного – власний шлях культури. Затриматися і триматися цього шляху в його динамічності та пластичності – неодмінна умова, яка гарантує можливість визначити дещо як ідентичне. Але як саме відбувається конституювання ідентичності в культурі, якими є його механізми і принципи? Ці питання залишаються у філософії культури ще далеко не вирішеними.

Культура існує як діалог пізнавально-етичної і естетичної епістем; сакральності норм і профанності побутового життя; аполлонівської строгості і діонісійської радості. Ситуація вибору визначається не увиразненням крайніх елементів дилеми і затвердженням або одномірності, або релятивної багатомірності світу, а динамікою діалогічного спряження протилежного. У виборі закладається фундамент здійснення світу як доладного та у злагоді існуючого. Але в сучасній культурі цей вибір все більше ускладнюється і стає все більш суперечливим і ризикованим. Сучасна культура продукує все більше форм, що карбують і викарбовують «анти-людський», або «пост-людський» образи світу, тим самим проблематизуючи своє буттєве покликання бути мірою людяності світу і усього в ньому існуючого. Усе це актуалізує філософське дослідження діалогової конституції ідентичності.

Протиріччя сучасної культури, ризиковий шлях обладнання повсякденного життя людини потребують розробки нових інтерпретаційних підходів у філософії культури, що сприяли б розумінню перипетій визначення дещо як ідентичного у просторі культури. «Ідентичність» є основоположним феноменом культури і ключовим концептом філософії культури. Але питання про ідентичність бере свій початок в онтології культури, де має особливий вираз. Проблема ідентичності порушує світ. У цій проблемі плавиться і сутність світу – сила істини, що дарує світові його єдине ім'я, і спосіб, за яким світ відкривається в безліч своїх імен. Сучасний світ характеризується «кризою ідентичності» і, тим самим, артикулюється трагічність часу. З одного боку, відмітними властивостями сучасного часу є відсутність міри, нейтралізація та усування межі і, як наслідок, – неможливість відповісти на запитання «що це?». З іншого боку, сучасна ситуація характеризується як прозора: інтенсивність руху і швидкість взаємодії всього того, що мається у світі, змушує діяти і здійснювати вибір. Трагізм цієї ситуації, таким чином, полягає в наказовій необхідності діяти, коли діяти важко. Проте, у збентеженні, навалюванні сумнівів, коли діяти одночасно необхідно і неможливо, «криза ідентичності» свідчить не про спустошення і незнання. Отже, питання про ідентичність порушується не для того, щоб відповісти, що дещо використовується таким чином бо воно ніби придатне до використання або має обумовлену цінність.

Суть питання про ідентичність – в необхідності виявити, у чому придатність чого б то не було перебуває і чим вона гарантована; знайти межу, де дещо відокремлено від іншого і є своїм власним ось цим. Таким чином, питання про ідентичність стає ключовим для розуміння культури у її онтологічному статусі: як такої, що і ґрунтує, і обґрунтовує існування справжніх речей, що містяться у світі. Виходячи з усього вище зазначеного, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю звернути увагу до онтологічного змісту ідентичності, принципів і механізмів її конституювання. Теоретична затребуваність дослідження зумовлена також недостатньою розробкою даної проблеми у філософській науці та необхідністю оновлення і удосконалення теоретико-методологічного інструментарію пізнання феноменів культури.

Ступінь наукової розробки проблеми. Тема ідентичності наприкінці ХХ – початку ХХІ століття стала одним із лейтмотивів у соціально-гуманітарному пізнанні. Її інтенсивна розробка здійснюється у психології (Г. Брейкуелл, А. Ватерман, Г. Горфінкель, Е. Гоффман, Е. Еріксон, Дж. Марсія, Дж. Мід, М. Мід, Х. Теджфел, Дж. Тернер, З. Фрейд, Е. Фромм та інші), соціології (П. Бергер, Ар. Дж. Відіч, Т. Лукман, Д. Меннінг, К. Пламмер, Ф. Полетта, М. Ріан, М. Р. Стейн, Т. Селлін та інші), філософії (Б. Вандельфельс, Ю. Габермас, В. Гьосле, О. Гьофе, Л. Колаковський, Е. Левінас, М. Мерло-Понті, П. Рікер, Ч. Тейлор, Е. Тоффлер та інші). Але самі причини її актуалізації, коли сучасній людині все важче відповісти на питання «Хто я?» і «Приналежність до якої культурно-історичної спільноти є для мене визначальною?», зумовили розробку цієї теми переважно в її суб'єктному вимірі. Дослідники зосереджують увагу на питаннях конституювання і відтворення ідентичності соціального суб'єкта (індивідуального, або групового – етнічного, соціального, культурного) у сучасному світі, який є надзвичайно динамічним, складно структурованим, мультикультурним, посттрадиційним. Але така стратегія дослідження феномену ідентичності, будучи занадто соціологізованою і контекстуальною, не дозволяє проникнути до витoku визначення дещо як ідентичного, висвітлити онтологічний зміст ідентичності та осмислити феномен ідентичності як такий, що виводить до фундаментальних засад автентичності культурного буття людини. Для вирішення цього завдання потрібно змінити кут зору та оновити теоретико-методологічну стратегію дослідження ідентичності на підставі філософської онтології культури.

Дослідження проблеми ідентичності як фундаментальної для філософії культури вимагає знов звернутися до класичних досліджень, у яких знаходить своє вираження енергія руху і вправність тримання шляху, де і яким дещо визначається як таке, що здійснено як ідентичне. Аристотель поклав початок традиції розглядати «ідентичність» як синонім «тотожності», і наділяти останнє більш фундаментальним значенням, ніж «розрізнення». У Новий час ця теза була проінтерпретована як *cogito*, в якому шлях звідування світу був воєдино зібрано та закріплено. У рамках цієї традиції дещо як ідентичне постає безпосередньо існуючим, самоочевидним і придатним до використання: дещо вже відкрите і наявне для суб'єкта, що рухається шляхом використання його. В рамках даної системи координат залишається тільки затвердити і застосувати правила, які

можуть і повинні гарантувати наявність і корисність дещо. Якщо слідувати цим шляхом, то проблематика ідентичності залишається імпліцитною: чи дійсно дещо існує і є придатним до використання. Її актуалізація вимагає подолати домінанту тотожності.

Так, ще в логіці Пор-Рояля склалася практика розрізняти зміст «ідентичності». Або «ідентичність» є «рівність до себе»; в цьому випадку «ідентичність» розглядається в контексті позначення об'єкта ім'ям, яке присвоюється за принципом однозначності (ім'я позначає тільки один предмет), предметності (ім'я презентує предмет), взаємозамінності (двох імен, що позначають один і той же предмет). Або ж «ідентичність» є процедура зрівнювання (артикуляції відносин рівності), що вимагає їх відповідності певним умовам рефлексивності (рівності предмета самому собі), симетричності і транзитивності. Таким чином, актуалізація питання про ідентичність загострює проблему співвідношення двох порядків: всерівності і зрівнювання.

Проблематизація і розширення цього співвідношення знаходить своє вираження у вимозі строгості феноменологічного дослідження, артикуляції розрізнення взагалі і певних відмінностей у прямуванні акта сприйняття дещо та виявлення кореляту, за яким дещо обґрунтовано є ідентичним. Хід дослідження Гуссерля не долає домінанти тотожності, але вимагає бути уважним до відмінностей, у грі яких дещо здійснюється як ідентичне.

Артикуляція відмінностей, як неодмінна умова здійснення дещо як ідентичного, знаходить своє продовження в роботах Мерло-Понті, Дерріда, Дельоза, Фуко, Бурдьє, Лумана. Ця лінія запитування про ідентичність не стільки веде промову про тотожність, але о хіазмі баченого і небаченого (Мерло-Понті), поле «дисемінації» і «позиціонування» (Дерріда), зборці «дискурсивної формації» і «недискурсивного середовища» (Фуко, Дельоз), «логіки практики», що притаманна стратегії прямування (Бурдьє), автопоетичності комунікації (Луман), в якими дещо як ідентичне знаходиться. Деконструкція логоцентричної моделі ідентичності розкриває встановлюючи роль знаково-символічних засобів і мови у виявленні ідентичності. У цьому відношенні шлях здійснення дещо як ідентичного розглядається за принципами, які знайшли своє обґрунтування у логічній семантиці, штудіях Вітгенштейна, герменевтики Гадамера і семіотики Еко.

«Мовний» контекст виявлення ідентичності носить прагматичний характер. У цьому ключі розглядаються можливості суміщення в полі ідентичності механізмів автономії (самодостатності, самоорганізації), омонімії («накладання», «маскування», «заміщення»), синонімії і співвіднесення. Дія цих механізмів відкладання-розрізнення, за якими дещо по різному і багатьма способами з'являється і виявляє свою справжність, розглядаються не як твердження про примат мови, але як хід ведення справи, в якій відкривається прихована сутність інституціоналізованих порядків рівності.

Критичний потенціал герменевтики Гадамера, деконструкції Дерріда, «етики дискурсу» Рікера розкривають практичну підставу ідентичності. При цьому мова йде про дію, що є дієвою через звернення до «іншого», і в спільності створення того, що придатне до використання. В артикуляції реального «іншого» – його

дійсності (тобто як існуючий відокремлено і як зустрінутого по ходу ведення справи) і необхідності – переборюється домінанта тотожності, та дещо як ідентичне знаходиться не в акті визначення, а практикою, у русі якої дещо здійснюється таким, що придатне до використання. Концепт «практики» знаменує повернення проблеми ідентичності з висот «чистої свідомості» і трансцендентального суб'єкта на землю. Однак і практика в цьому випадку трактується, по-перше, на противагу споглядальному натуралізму, який тільки реєструє предмети, по-друге, не в контексті технології виробництва, яка відбудовується на основі рефлексії правил і норм, і, по-третє, відрізняється від феноменологічного інтелектуалізму, «дозволяє» думки володіти силою означення. Долаючи ці «ні», Бурд'є знаходить практиці місце в розімкнутості *opus operatum* і *modus operandi*. Бурд'є повертається до давньогрецького змісту «праксиса», який розкривається як уміння затриматися при тому, що мається, та почути його і майстерність тримання його таким, яким воно себе показує. Поверненням Бурд'є до поняття «габітус» підкреслюється, що практика є майстерністю пересування того, що мається, до того, яким воно є, для того, щоб їм користуватися. Нарешті, в габітусі міститься установка вживання світу в світі: занепокоєність тим, що він містить, і дбайливе до нього ставлення. У місці цього переходу, де пересування йде, і необхідно затриматися.

Чуттєво-матеріальна пластика прямування у цьому переході була предметом уваги давньогрецьких мислителів. Їх уміння бачити те, що мається, і майстерність розглядати в ньому те, яким воно постає для використання, досі відрізняється новизною підходу. У багатотомній *Історії античної естетики* Лосєв дав розгорнуту характеристику айстесіса як принципу світозвідування. Айстесіс несе в собі енергію, що породжує, і виражає собою пластику зіткнення і спряження рухливої матерії світу. У зіткненні і спряженні відкривається те, що тільки мається, в своєму власному справжньому лику. Немає нічого більш буденного і простого, що вбирала б в себе і висловлювала б собою чуттєво-матеріальну пластику звідування світу, ніж діалог. «Діалогічний принцип» Бубера, подолання Левіносом домінанти тотожності як вихід назустріч іншому, артикуляція Розеншток-Хюссі мови як такої, що започатковує і керує здійсненням справжнього дещо, діалогова естетика словесної творчості Бахтіна – знов і знов повертаються та повертають місце діалогу, де дещо показується і каже себе в своєму власному справжньому лику – як ідентичне.

Сучасна філософія України, тримаючись світоглядного шляху, за яким дещо здійснюється як ідентичне, приділяє увагу методології вивчення феномена ідентичності як культурної реалії, артикуляції культурних засад та закономірностей шляху здійснення дещо як ідентичного. У працях вітчизняних філософів проведено дослідження онтологічної складової культури, здійснено поєднання трансцендентальних і прагматичних аспектів виявлення дещо як ідентичного (Є. Бистрицький, В. Горський, В. Іванов, І. Карпенко, С. Кримський, С. Куцепал, Т. Лютий, В. Малахов, В. Окороков, С. Пролєєв, М. Савельєва, І. Степаненко, В. Табачковський, В. Шинкарук, О. Хома); розглянуто феномен ідентичності у протиріччях сучасного світу (Є. Бистрицький, А. Єрмоленко,

І. Денисенко, І. Загрійчук, К. Карпенко, М. Култаєва, В. Лозовой, В. Лях, Л. Ситніченко) та перипетії й можливості визначення дещо як ідентичного у прозорому просторі феноменології (В. Кебуладзе, О. Садоху) і дискурсі з позначкою «пост» (С. Куцепал).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі соціології Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в рамках наукової теми «Дослідження інституціональних змін та пошук нової ідентичності (регіональний аспект)»; затверджена наказом ректора ОНУ імені І. І. Мечникова від 20 грудня 2006 року, № 3980 - 13; тема № 0107U005075, д / б № 164, категорія роботи – фундаментальна (код 2201020).

Мета і завдання дослідження. Мета представленої роботи – на основі філософсько-культурологічного аналізу розкрити конститутивний потенціал діалогу як фундаментального підґрунтя виявлення, затвердження і здійснення дещо як ідентичного в культурі.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки взаємопов'язаних дослідницьких **завдань**:

- визначити онтологічний зміст ідентичності як основоположного феномена культури і методологічні засоби його виявлення та аналізу;
- розкрити сутність питання про ідентичність у теоретичній площині онтології культури;
- дослідити перипетії та комплексний характер шляху, у якому дещо здійснюється як ідентичне;
- розкрити і проаналізувати основні компоненти діалогу як конституційного принципу здійснення дещо як ідентичного у просторі культури;
- реконструювати архітектуру ідентичності як основоположного феномена культури;
- визначити статус межі як імперативу ідентичності;
- дослідити динаміку повторення як процесу, за яким дещо стверджується у культурі як ідентичне;
- виявити відмінності здійснення дещо як ідентичного в інтенціональному середовищі і цілості турботи;
- проаналізувати динаміку зустрічі «іншого» на шляху здійснення дещо як ідентичного;
- виявити діалоговий зміст початку ідентичності;
- визначити діалогічний склад місця здійснення дещо як ідентичного;
- розкрити прагматичну функцію діалогу як конституційного принципу, за яким дещо здійснюється як ідентичне.

Об'єктом дослідження дисертаційної роботи є конституція ідентичності як засадного для культури феномену.

Предмет дослідження – діалоговий шлях конституювання і здійснення дещо як ідентичного у теоретичній площині онтології культури.

Методи дослідження визначені метою, завданнями і специфікою предмета дисертаційної роботи. Потреби філософського аналізу діалогового змісту

прямування, що веде у культурі до виявлення і ствердження дещо як ідентичного, а також сама специфіка цього шляху прямування зумовили обрання метатеоретичної перспективи, яка дозволила розглянути ідентичність як основоположний феномен культури у його сутнісній визначеності та, водночас, в усій його багатовимірності. Цьому також сприяв міждисциплінарний підхід, впроваджений у дисертаційній роботі. Метатеоретична перспектива і міждисциплінарні синтети забезпечені комплементарним застосуванням таких загальних для сучасного соціально-гуманітарно пізнання методів, як феноменологічний, герменевтичний, історико-генетичний. Феноменологічний метод Гуссерля став затребуваним для налаштування на обережність та стриманість, необхідність бути уважним до деталей ходу прямування, строгість та економність щодо попередньо отриманих результатів, щоб залишити можливість використовувати їх знову. Герменевтика фактичності Гайдеггера і онтико-онтологічне розрізнення, що встановлюється їм, дали можливість звернути увагу на чуттєво-матеріальну пластику повсякденного існування; щоб дозволити схопити і розширити подію, що ось-тут трапляється та займає місце, де те, що мається, здійснюється у своєму власному справжньому лику. Історико-генетичний метод, який аналізує історичний процес у його двоїстому модусі (і як такий, що триває /*Historie*/, і як прямуючий нашаруванням та спряженням різночасних шарів /*Geschichte*/), надав можливість виявити як відмінність тривалості шляху та карбування кроків, так і динаміку спряження, що мостить саме шлях і веде прямування. У такий методологічній перспективі метод деструкції зорієнтував не на подолання та руйнування, але на розбір і дбайливе ставлення до досвіду минулого і артикуляцію його пізнавальних можливостей. За допомогою деконструкції – стратегії відкладання-розрізнення – підкреслено мінливий, амбівалентний характер спряження різних «шарів» і акцентовано цезуру та ритмічний хід прямування. Герменевтика Гадамера і Рікера надали можливість побачити особливе і відособлене місце мови, яка не є окремою власністю індивіда, але займає місце звернення і відповіді. Прийоми та засоби «зворотного перекладу» (А. В. Михайлов), що набули своє обґрунтування в історичній поетиці, було залучено не тільки для того, щоб підкреслити спорідненість філософського та поетичних творів, але головне – виділити здійснюючу міць слова, як такого, що звідусь і виставляє дещо в його власній статі – як ідентичного. Для реконструкції архітекτονіки ідентичності у дослідженні також застосовувалися методи структурно-функціонального аналізу та моделювання. Використання різних методів, артикуляція їх взаємодоповнювальності в дослідженні діалогової конституції ідентичності у полі культури здійснено у теоретичній площині онто-діалогіки культури (В. Біблер, А. Ахутін), методологічні настанови якої стали у дослідженні стратегічно і змістовно визначальними.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці культурно-онтологічної концепції діалогової конституції ідентичності, яка по-новому розкриває і онтологічний зміст ідентичності, долаючи попередню домінанту тотожності, яка визначає дещо як ідентичне або в рамках порядку різниць (ідентичність як рівність), або як різницю порядків (ідентичність як міра

зрівнювання), і функціональний діапазон діалогу в онтології культури, визначаючи діалог як онтологічно засадний конституційний принцип ідентичності як феномену культури. Запропонована авторська концепція діалогової конституції ідентичності відкриває новий напрям її філософського та міждисциплінарного дослідження, де перипетії руху виявлення, ствердження і здійснення дещо як ідентичного осмислюються як власний шлях культури.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження конкретизується у таких положеннях:

Уперше:

- запропоновано діалогічну концепцію онтологічного змісту ідентичності як основоположного феномену культури, де ідентичність розуміється як факт діалогового існування придатного до використання дещо;
- на системно-теоретичних засадах із застосуванням міждисциплінарних синтезів обґрунтовано принципово динамічний характер онтологічного змісту ідентичності як основоположного феномену культури. Доведено, що дещо як ідентичне виявляється не встановленням рівності і правилами зрівнювання, але як рух спряження двох порядків. При цьому режим спряження вперше розглянуто так, що не тільки різне стягується до купи і різниця вимірюється відмінністю від іншого, але як такий, що в напрузі тримає різність порядків і порядок різниці;
- розкрито хронотопографічний вимір ідентичності як феномена культури: ідентичність є феноменом і транслокальним (те, що вміщено, задано як ідентичне континуумом його розміщення), і транстемпоральним (те, що розміщується, каже свій власний лик там, де дано);
- систематизовано і змістовно схарактеризовано процес здійснення та ствердження ідентичності в культурі. Даний процес вперше представлено як дискретний континуум, що отримав визначення «архітектоніка ідентичності»;
- визначено зміст межі, як конституційного імперативу ідентичності: дещо як ідентичне відкривається на межі зустрічі протилежного і стверджується межею, при цьому межа – це не бар'єр або конфлікційна лінія двох різноспрямованих і взаємовагомих процесів (рівності-на-основі і зрівнювання-в-мірі), а є відокремленим рухливо-покійним місцем зустрічі, місцем, де йде зіткнення та змагання протилежного. Принципова напруженість зустрічі покликана застерігати: дещо, що стало випадковим (помилковим або ні) повинно бути скинуте, щоб знову затвердити своє право бути таким, яким воно придатне (або ні) до використання; в цьому процесі ніколи не повторюється те ж саме і таким же чином, але повертається межа. Отже, межа зустрічі – це місце взаємодоповнювання тавтологічного і парадоксального циклів, за яким дещо визначається як ідентичне, а сама взаємодоповнювальність є підґрунтям, на підставі якого триває обґрунтування процесу виявлення та ствердження дещо як ідентичного;
- концептуалізовано діалоговий початок ідентичності, змістом якого є енергія розсуджуючого спряження. У такій теоретико-методологічній перспективі діалог набуває в онтології культури нового статусу: він, як такий, що розсуджуючи

триває, посідає окреме і відокремлене місце, де саме спряження, яке має змагальний хід, здійснює дещо як ідентичне;

- концептуалізовано композиційну багатовимірність діалогу: обґрунтовано, що він має не понятійно-категоріальну, але комбінаторно-дискурсивну, пластичну природу та є естетичним феноменом - діалог є унікальним і самостійним як єдинороздільна естетична цілість, композиція якої розгортається на межі, де протилежне зустрічається і як змагання ведеться справа спряження, а також дещо каже себе як ідентичне. Принциповими компонентами так осмисленого діалогу є межа, змагання і турбота.

Уточнено:

- механізм ствердження і здійснення ідентичності як основоположного феномену культури: дещо як ідентичне здійснюється не одним або іншим, не одним за іншого, не ними разом, але одним і іншим; справа здійснення дещо як ідентичного ведеться як спільна справа; відокремленість пластичної зв'язки «і» набуває особливого значення: дещо як ідентичне відкривається не порізно, не разом, але спільно на межі зустрічі; «інший» отримує нового онтологічного сенсу і значення – він зустрічається не розгляданням його або вирішеною установкою турботи про нього, але в русі ведення справи на межі звернення і відповіді стає необхідним для самого процесу здійснення дещо як ідентичного;

- функціональний діапазон діалогу як онтологічно засадного конституційного принципу ідентичності: діалог є первісним початком дещо як ідентичного, він надає йому місце та керує розміщенням; в напрузі утримує та торує у культурі шлях здійснення дещо як ідентичного; діалог надає можливість і затриматися при тому, що мається, і, тримаючись його, сприяти здійсненню його таким, яким воно справжнє існує.

Набуло подальшого розвитку і поглиблено:

- розуміння практичної сутності діалогу: обґрунтовано, що практика, або дієвість дії, не є просто способом робити або використовувати спрацьоване, а є енергією спряження рухливого; відтак, практична інтенція діалогу полягає не в артикуляції істини, але в рухливому ході, що істиною прямує: спільному рухливому ході, в якому і яким протилежне зустрічається на межі, розсуджуючи спрягається і, таким чином, дещо каже себе як придатне до використання і може бути використане;

- концептуальна визначеність онто-діалогіки культури: обґрунтовано, що її метатеоретичним концептуальним каркасом можуть стати такі основоположні для неї поняття, як: діалог як онтологічно засадний принцип виявлення, утвердження і здійснення дещо як ідентичного, енергія спряження рухливого, «інший», шлях, межа, змагання, турбота, повсякденність, запитування, відповідь, виховання можливістю, обачливість, пильність, ввічливе поведіння.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці недостатньо вивченої у вітчизняній філософії культури проблеми діалогу як фундаменту виявлення, утвердження і здійснення ідентичності дещо в культурі: діалогової конституції ідентичності. Проведене дослідження збагачує теоретико-методологічний інструментарій філософії культури; розширює теоретичну і методологічну базу філософського і міждисциплінарного дослідження

ідентичності. Результати дисертаційного дослідження сприяють: упорядкуванню і збагаченню поняттєвого апарату онто-діалогіки культури, а також філософського аналізу ідентичності; вирішенню методологічних проблем, пов'язаних з вивченням ролі і місця діалогу у визначенні перспектив наукового дослідження; розширенню поля взаємодії різних наук у дослідженні ідентичності. Запропонована відкрита методологічна програма дослідження містить теоретичний потенціал для побудови та оцінки обґрунтованої науково-культурної державної політики в Україні; може бути використана в політичній філософії, відкриваючи новий вимір розробки та оцінки політичних програм через уживання процедур діалогу. Отримані результати дослідження можуть бути застосовані у підготовці наукових програм в академічних та освітніх установах України. Матеріали та висновки, подані в дисертаційній роботі, можуть бути використані для підготовки навчальних курсів з філософії, культурології, соціології. Пластичний зміст діалогу, який зафіксовано в дослідженні, закріплює принципи уважності і піклування, дотримання яких сприятиме підвищенню якості педагогічної діяльності і культурно-виховної роботи, що проводиться в навчальних закладах України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. У процесі проведення дослідження використовувалися оригінальні тексти давньогрецьких мислителів, і запропоновані власні авторські переклади та тлумачення окремих слів, висловів і фрагментів творів філософів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження обговорювалися на науково-методологічних семінарах Інституту соціальних наук і філософського факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, а також були представлені на всеукраїнських та міжнародних конференціях, у тому числі: Міжнародні наукові форуми Центру вивчення культури, філософського факультету Санкт-Петербурзького університету «Культурний простір подорожей» (С.-Петербург, квітень, 2003 р.), «Феномен задоволення в культурі» (С.-Петербург, квітень 2004 р.) і «Глобальний простір культури» (С.-Петербург, квітень 2005 р.); Конгрес Європейської Соціологічної Асоціації (Мурсія, Іспанія, вересень, 2003 р.); Харківські міжнародні Сковородинівські читання (Харків, вересень, 2004 р.); Колоквіум до закриття року міжкультурного діалогу в Європі (Париж, листопад 2008 р.); IV Міжнародна наукова конференція «Біографічний метод в сучасному гуманітарному знанні» (Одеса, жовтень, 2009 р.), Міжнародна наукова конференція «Німецька феноменологічна традиція у філософії, гуманітаристиці і культурі» (Одеса, січень 2011 р.); Міжнародна науково-теоретична конференція «Філософія освіти в контексті історико-філософського знання» (Дніпропетровськ, квітень 2011 р.), Міжнародна науково-теоретична конференція «Техне як джерело цивілізації» (Одеса, травень 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження представлені в монографії та 38 публікаціях, з них 21 у наукових виданнях, затверджених ВАК України як фахові з даної спеціальності.

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження, яка впливає з поставленої мети і завдань. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини (13 підрозділів і висновки до розділів), загальних висновків, списку використаної літератури (437 найменувань). Загальний обсяг дисертації складає 409 сторінок, з них основного тексту 366 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *«Вступі»* обґрунтовано актуальність теми з урахуванням ступеня опрацювання проблеми, схарактеризовано зв'язок роботи з науковою програмою, визначено мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано концептуальні положення, які характеризуються новизною і виносяться на захист, розкрито практичне значення результатів дослідження, наведено дані про їх апробацію, публікації, структуру та обсяг роботи, особистий внесок здобувача.

У *першому розділі «Феномен ідентичності в онтології культури»* визначено концептуальні основи дисертаційного дослідження. Виокремлено і розглянуто дві групи причин, які визначають у культурі шлях, в якому дещо як ідентичне знаходиться і виявляється. До першої групи причин віднесено пристрасть і відповідальність, які в своїй цілості визначають настрій перебування у шляху. До другої віднесено ті, які визначають саме форму прямування: спільність, суперництво і спілкування, в яких цінності, правила і техніки ставлення до себе та інших виставляються, оскаржуються і затверджуються – піддаються критиці. Мова йде про відокремлення простору межі, яка не тільки роз'єднує, а й єднає шлях до ідентичності. Вірність давньогрецькій традиції дозволяє говорити у даному випадку про діалог, де і за яким триває шлях прямування до ідентичності. Таким чином у першому розділі визначено «карту» прямування до ідентичності.

У *підрозділі 1.1. «Культурно-онтологічне визначення шляху до ідентичності»* визначено принципова схема «маршруту», яка покликана сприяти виявленню онтологічного змісту ідентичності. Підкреслено, що звідуювання світу звичне та буденне. Світ сам підставляє себе: дозволяє бачити і надає можливість себе оглянути; здійснює зустріч рухливого і воно пересувається до того, що стає корисним. Саме буденність ходу життєвого прямування змушує запитувати про ідентичність: що це таке, що зустрічається на шляху, і чи придатне воно до використання. В процесі зустрічі те, що було зустрінуте, пересувається і здійснюється як таке, що придатне до використання і може потім використовуватися.

Звичайність процесу пересування дещо до того, що воно постає для використання – не ознака його простоти. Місце, де пересування йде, вимагає уваги. Необхідність бути пильним у проходженні цього перевалу обумовлена тим, що він може бути організований по-різному. З одного боку, хід проходження ґрунтується на підставі того, що дещо, що мається, вважається ніби вже придатним до використання, з іншого – придатність дещо до використання вимагає обґрунтування. Залежно від того, яким чином організовано прямування,

так шлях переходу й здійснюється. У першому випадку перехід здійснюється як такий, що відповідає вимогам «природної установки». Такий хід прямування характеризується наївністю свого реалізму: те, що мається, приймається як вже придатне. Явно відчуваючи надлишок ресурсів, «природна установка» цінує спокій рівності. Тому перехід організується так, що він виступає процедурою зрівнювання, і змушує рухатися так, що кожний наступний крок не стільки продовжує попередній, скільки копіює міру руху. У рамках «природної установки» техніка копіювання та тиражування виступає гарантом здійснення дещо як ідентичного. Техніка, як правило «природної установки», змушує повернутися і відновити організацію переходу: знову звернутися до світу і переглянути порядок руху. Артикуляції вже вимагає не те, що є, але яким чином воно з'являється таким, що визначається як придатне. Ось це як-явище (*das Erscheinen*) – зміст «феноменологічної установки». «Феноменологічна установка», відмовляючись від звичок «природної установки», розкриває (відкриває і розширює) «світ значення», який населяє не речова твердь світу, але предметності, що умоозначені. Фактично, «феноменологічна установка», артикулюючи предметності свідомості, відстежуючи їх кореляції, веде прямування під наглядом всерівного «чистого Его», навколо якого «існують» тільки позначки дещо ніби як ідентичного.

Обґрунтовано, що шлях до ідентичності полягає не в тому, щоб відмовитися від «природної установки» на користь «феноменологічної» або визнати правомочність другої, але забезпечити їх обертання. Насправді, дещо як воно є само своє власне – ідентичне, по-перше, дано за фактом свого існування у світі, і, по-друге, задано поверненням цього факту. Контрапункт даності і заданості, з одного боку, не дозволяє приймати дещо як вже придатне і, отже, вилучати його на догоду використання, з іншого – обґрунтовуючи вважати дещо ідентичним та оперувати ним як умопризначеним до використання. На підставі переборення рамок «природної» і «феноменологічної» установок, доводиться, що дещо як ідентичне виявляється не технікою зрівнювання і не у всерівності, але артикуляцією межі. Таким чином й визначається культурно-онтологічний профіль шляху до ідентичності: він прямує як обертання йде, тобто шлях, в якому дещо виявляється і стверджується, прямує акцентуванням межі зустрічі, повторенням межі та визначенням місця, де те, що мається, здійснюється як таке, що придатне до використання.

На підставі наслідування традиції, цей шлях був названий «мистецтвом будівництва» (Кант), або архітектонікою ідентичності. Артикуляція межі – принцип, за яким ведеться будівництво. При цьому доведено, що межа – це не те, що мітить статику відмінності і встановлює рівність протилежного, а спокій руху: місце зустрічі протилежного, де йде розсудження і спряження. Таким чином встановлено, що «мистецтво побудови» полягає в тому, як спряження веде судову справу. Визначено, що рух розсуджуючого спряження – не спекулятивний початок дещо як ідентичного, а фактичний. Насправді, місце зустрічі і далеке наближає, щоб розглянути його придатність, і близьке віддаляє, щоб використовувати. Цей рух наближення і віддалення, де йде зустріч рухомого, визначено як діалог.

У підрозділі 1.2. «Соціально-культурні перипетії шляху до ідентичності» розкрито специфіку сучасної ситуації як характеризується «кризою ідентичності» і визначається необхідністю вибору. Стан «кризи» визначається тим, що в ньому приховуються як нові можливості, так і потенційна небезпека. З одного боку, сьогодні багатовимірний світ надає людині можливість випробовувати силу своєї автономної волі. З іншого – самоствердження має свій зворотний бік: індивідуалізм і віру у власну непогрішність. Вражена своєю винятковістю, людина провокує злиденність і насильство як право її задовольнити. Багатство світу спрощується до елементарних протилежностей, і він здається як такий, що перебуває у злидні, та заповнюється технологічними проектами. Протилежністю технологічної сучасності є її вперше-починання як живої. Жива сучасність – це рух звільнення світу в нескінченності його оновлення, коли кожен крок відкриває можливість. Можливість у її власному сенсі може бути зрозуміла лише тоді, коли вона приймається як можливість і як така зберігається. Зберегти можливість – це здійснювати уважне ставлення до таємності множинного світу. На підставі визначення необхідності уважного ставлення, розкрито значимість культури як шляху звільнення. Рух культури визначається тим, що все, що світ має, вже обдаровано виглядом, і турбота, оберігаючи, доглядаючи, відкриває можливість і мостить шлях, в якому те, що мається, здійснюється у своєму власному лику. У зв'язку з цим суть турботи полягає не в операціях по вилученню, але в зверненні до того, що вже дано, і сприянні йому в отриманні справжнього лику. Турбота не приватна, але суть дія «одного-і-іншого». Таким чином, шлях до ідентичності є таким, що триває як супутність одного і іншого, що рухаються: спільною подорожжю і спілкуванням.

У підрозділі 1.3. «Питання про ідентичність в онтології культури» розкрито продуктивний потенціал запитування і особливості питання про ідентичність в онтології культури. Питання про ідентичність інспіроване світом, який існує як множинність. Саме множинність задає шлях прямуювання і дозволяє крокуючому погляду збирати, зберігати і визначати те, що зустрічається, за принципом придатності. Потім, як вже придатне, те, що знайдено, використовується. Але спочатку – зустріч з множинністю, що є суттю питання. Саме запитуванням відбувається сприяння здійсненню того, що мається, як придатного до використання. Відповідь викликає лише жаль від зробленої помилки. Але знов і знов повернення питання, тобто продовження руху, відкриває можливість, за якою дещо знаходиться у своєму власному дійсному лику.

Ідентичність може означати двояке. Бути ідентичним, з одного боку, означає бути рівним до себе. У цьому випадку визначення дещо як ідентичного вказує на те, що воно наявне є на підставі того, що воно мається. Але рівність є й тоді, коли є й більше. У такому випадку, дещо, що мається, не є рівним до себе, але здійснюється таким у русі зрівнювання. У цьому процесі дещо обґрунтовано є ідентичним. По суті дещо як ідентичне здійснюється різноманітністю ходу на підставі свого власного існування і у процесі обґрунтування: як взаємодоповнюваність карбування кроків та шляху, що прямує крок за кроком. Напруженість прямуювання, що триває взаємодоповнюючі підставу дещо і його

обґрунтування, або у розрізненості порядку всерівності і порядку зрівнювання, мостить шлях, в якому дещо як ідентичне знаходиться і виявляється.

Обґрунтовано, що триматися і артикулювати таку напруженість важливо із трьох причин. Тут (1) заявляється про розрізненість в односкладному, в чому дещо фундаментально засноване як тотожне; (2) вказується на розрізнення, що вимірює твердість крокуючого ходу, чим обґрунтовано гарантується тотожність; (3) виявляє себе як вищий ступінь ідентичності – спряження порядку всерівності і порядку зрівнювання, в чому (в спряженні) і чим (спряженням) дещо знаходиться і виявляється як воно є своїм власним ось цим. Режим спряження керує так, що не тільки різне стягується і різністю вимірюється відмінність від іншого, але в напрузі тримається різниця порядків і порядок різниці. Фактично напруженість спряження прямує крокуючий хід і спрямовує продовження руху. Така напруженість спряження, що голосить і висловлює дещо в його власному справжньому лику, визначена як діалог.

Визначення діалогу та його онтологічно змістовні компоненти представлені в *підрозділі 1.4. «Онтологічний профіль діалогу»*. Обґрунтовано, що саме зустріч надає місце діалогу. В ньому, як такому, що займає місце зустрічі, акцентується межа. У зв'язку з цим діалог ведеться не нейтралізуючи розрізнення, а їх і тримається, і містить. Саме спрягаюча сутність діалогу зберігає можливість і баченому бути розглянутим, і погляд загострити, щоб зріти за горизонт. У цьому наближенні далекого і віддалені близького складається і стверджує себе профіль діалогу. Саме тут, де діалог має місце, те, що мається у світі, виявляється і стверджується у своїй власній справжній статі, тобто як таке, що придатне до використання.

Динаміка спрягаючого руху діалогу була виявлена зверненням до вчення Геракліта про логос. Встановлено, що хвала логосу виголошена таким чином, що він постає як такий, що обертається. Для логосу, що обертається, його «недосяжність» є лише півобертом, який має ономастичне відзначення. Саме у цій подвійності складається власна особливість логосу. Своїм обертанням логос сплітає воедино і порядок розглядання того, що поблизу, і порядок бачення далекого: плетіння справжньої статі дещо йде як спрягається наближення з віддаленням. Ось це спряження відбувається у вічному просторі «нині» і існує у русі зустрічі. Саме у нагоді зустрічі, яка відбувається ось тут і нині та йде як спряження, дещо знаходиться як саме ось це – ідентичне. Логос, що обертається, і несе в собі ім'я, і ні. Цим «і так, і ні» спряження є таким, що голосить висловлюванням дещо як ідентичного. Таким чином було визначено, що логос відбувається як діа-логос: «саме ось це мовлення», яке не є надбанням і всіх разом, і кожного окремо, не чутне і вперше, і коли прослухане, але є таким, як нині висловлюється спряження наближення з віддаленням.

На підставі розкриття динаміки того, як діалог триває, або за яким чином спряження голосить висловлюванням, було встановлено, що межа, боротьба і турбота – суть принципові компоненти, які визначають онтологічний профіль діалогу. Саме вони розкривають унікальність діалогу, де турбота діє словом, що живе на межі зустрічі протилежного. «Ось це мовлення» ладнає прямуючий крок

за кроком шлях, в якому те, що мається, виявляється і стверджується як ось це дещо: дещо, яке придатне до використання, – ідентичне.

У висновках до першого розділу, узагальнено, що самоцінними у продовженні ходу до ідентичності, виступає саме рух та його тривання. Наголошено, що визначення дещо як ідентичного потребує уповільнити крок та затриматися, щоб і бачене почути, і розглянути його у своєму власному існуванні. Контрапункт цих оптичних засобів надав можливість відокремити особливе середовище, де дещо як ідентичне знаходиться ні в тому, що воно або мається у світі та як-небудь використовується, або у русі виявлення його як ніби придатного, а є у їх обертанні. Зазначено, що обертання надає дещо сталість та визначає його як таке, що придане до використання. Саме придатністю до використання визначається онтологічний зміст ідентичності. В зв'язку з цим визначено, що сутність питання про ідентичність в онтології культури полягає і в необхідності артикуляції підґрунтя, і потребує триматися шляху обґрунтування дещо як ідентичного. Середовище, у якому дещо здійснюється як ідентичне, визначено як діалог, онтологічний профіль якого складають такі принципові компоненти як межа, боротьба і турбота. Зазначена необхідність обачливого та уважного тримання руху, у якому та за яким дещо здійснюється як ідентичне, вимагає відповіді на два питання: як шлях крокуючи прямує і яка його енергоємність (тобто як забезпечується хід прямуювання і гарантується продовження руху). На перше питання дається відповідь у другому розділі; на друге – у розділі 3.

У другому розділі *«Архітектоніка ідентичності»* досліджено перипетії крокуючого ходу у шляху, в якому дещо як ідентичне виявляється і стверджується. У підрозділі 2.1. *«Ідея ідентичності у культурі»* розкрито проблематичність питання про ідентичність. З одного боку, проблематичність міститься в тому, що власність дещо наказує буди запитаною; проблематичність і в тому, що хід розв'язання також запитується, щоб обґрунтувати й затвердити дещо як ідентичне. Проблематичність, таким чином, в обох її формах – агресивної, низхідної і позитивної, висхідної – порушує справу ідентичності. Справа ідентичності не вичерпується фіксацією факту існування того, що мається у світі, і не йде, як хід відстеження та обґрунтування руху його явлення. Доведено, що ця справа прямує за чином відокремлення «місця» зустрічі, де рухливе єство світу стикається, змагається і в такий спосіб набуває собі скульптурну довершеність. Визначено, що справа ідентичності прямує як плетіння вигляду баченого і його огляд. Така діоптика ідентичності рельєфно представлена у давньогрецькій філософії. Здійснений аналіз текстів дозволив вирізнити «види» ідентичності і, таким чином, говорити про ідентичність *ad natura* і *ad intellectus video*. Рух ведення справи артикулює межу місця зустрічі та спрягає різницю «видів», де (у розрізненні) дещо як ідентичне знаходиться і за яким (різницею) таке виявляється. Межа зустрічі тримається та зберігається рухливим веденням справи, що як розсудження йде. Саме у русі розсудження дещо виявляється як ідентичне. Таке змагання не безголосне, але як мовлення йде. У зв'язку з цим визначено, що вибір на користь межі – вибір розсудження і мовлення: на користь діалогу.

Доведено, що справа ідентичності ввірена межі зустрічі, де йде розсудження. У *підрозділі 2.2. «Номос ідентичності (феномен межі)»* межа артикулюється як закон ідентичності: такий режим, що виявляє і стверджує дещо як ідентичне. Розрізнення «видів» ідентичності дозволило виділити дві стратегії виявлення дещо як ідентичного і, отже, говорити про «поетичний» і «математичний» модуси ідентичності. На підставі розгляду відмінності модусів ідентичності, встановлено, що «поема» і «матема» – своєрідні дуги кола, які своєю відмежованою взаємодоповнюваністю тримають коло розімкнутим, чим й встановлюється його цілість. Саме розімкненням визначається ідентичність. Акцентуванням межі визначається такий режим прямоючого ходу у шляху, який може бути охарактеризований як дискретний континуум. Саме за таким режимом прямування дещо виявляється як ідентичне. Стирання межі веде або до тавтологічного визначення ідентичності, або до парадоксального. Окремою формою «безмежності» виділяється докса. Докса не «математична» і не «поетична»: вона не стільки зшиває дуги кола, скільки його випростовує. У своїй прямоті та простоті докса «копошиться»: використовує близькі, підручні засоби для облаштування нею самою сконструйованої картини світу.

Зшивання розімкнення перешкоджає дещо відкритися у своєму власному дійсному лику і обертається його помилковим визначенням. Навпаки, у відособленості факту зустрічі межа артикулюється: тут і нині приймаються та розраховуються снаги сторін, що стикаються, і дещо розсудженням виявляється у своєму власному дійсному лику. Фактично розсудження обіймає місце зустрічі, що тримається межі, де стикання протилежного трапляється. Виділено три характеристики межового місця. По-перше, межа є місцем стикання рухливого, що мається у світі: розсудження йде на поверхні, сміючись над правосуддям у «глибинах» або «висотах». По-друге, межа топографічна та характеризується натягом і послабленням та акцентує напруженість зустрічі: розсудження йде як наближення далекого і віддалення близького. Таким чином, межа, що у напрузі тримає відносини поміж близьким і далеким, є «величиною» не статичною або динамічною, а кінестатичною: розсудження займає місце зустрічі, тобто є як покій руху. Рух натягу і ослаблення, наближення і віддалення прямує так, що резонує. Межове місце, по-третє, суть місце резонансу: отут дещо існує як ідентичне.

Доведено, що розсудження, яке обумовлене межею, має раціональний характер. Саме розсудження гарантує, що дещо як ідентичне здійснюється за необхідними умовами. Таким чином, обґрунтовано, що дещо як ідентичне виявляється на межі зустрічі і стверджується межею. Принципова напруженість межі зустрічі покликана застерігати: дещо, що стало випадковим (помилковим або ні), буде повалено, щоб знову затвердити своє право бути таким, яким воно придатне (або ні) до використання. У цьому «знову» ніколи не повторюється те ж саме і таким же чином, але повертається межа.

Визначення перипетій – вигинів і переломів ведення справи ідентичності – частина завдання з'ясування номоса ідентичності. У *підрозділі 2.3. «Топос ідентичності»* визначено місце, де дещо у своєї наявності не тільки перебуває, але і стверджується як ідентичне. Звернення до концепту географії акцентує, з одного

боку, роботу природних сил, з іншого – можливість їх огляду. Саме на межі зустрічі «оптичних» сил визрівають людські союзи, які неможливо ні вивести з будь-якої структури спорідненості, ні звести до відносин обміну між людьми (групами). Такі альянси з'являються у процесі плетіння, який триває як повторення межі, і оновлюється як «акустика» відносин «один-інший». Фактично межа, повторюючись та резонуючи в глас відносинами спільності, стверджує дещо як ідентичне.

У висновках до підрозділів 2.2 та 2.3. вказується на категоричність імперативу межі: межа нестиранна та її повернення гарантує здійснення дещо як ідентичного. У зв'язку з цим у підрозділі 2.4. «Контрапункт повторення» повернення досліджується як необхідна складова шляху, в якому дещо здійснюється як ідентичне. Доведено, що аби постати у своїй справжній статі і, отже, бути придатним до використання, дещо приречене на повторення. При цьому дещо виявляється у своїй справжності не для того, щоб бути затвердженням у повторенні; і повторення відбувається не для того, щоб дещо відбулося як таке, що придатне до використання. Дещо як ідентичне здійснюється у шляху таким чином, що стверджується карбуванням кроків. При цьому, існування дещо як ідентичного може не трапитись, якщо повторення не буде здійснюватися акцентуванням «іншого». Цей акцент помічає «іншого» спочатку не як друга або ворога і не його наказовою необхідністю, а як того, кого неможливо обійти: фактом зустрічі з ним. Саме зустріч відокремлює його як необхідного: він зустрічається так, що стверджує вияв дещо як ідентичного. У цьому зв'язку, відокремленість і необхідність «іншого» подане межею. Власне кажучи, дещо стверджується у своєму власному лику так, як «інший» зустрічається.

У підрозділі 2.4.1. «Стверджувальна сила повторення» доведено, що якщо дещо як ідентичне стверджується або в тавтологічному, або парадоксальному, або доксихному модусах, тобто як повторення однакового та таке, що підпорядковано рівності, то мається на увазі лише «голе» повторенням. Однак встановлено, що тавтологія не вільна від парадоксу, парадоксальність по суті тавтологічна, і докса несе в собі можливості не тільки узгодити і скоординувати хід руху, але й триває, погоджуючи і координуючи. Акцентуванням такого циклічного руху відокремлюється межа, за якою можливості модусів ідентичності відкриті. Затвердити цю межу призначене повторення, яка названо «одягненим»; саме воно має силу стверджувати дещо як ідентичне.

Імператив межі визначено зустрічню двох відокремлених «видів»: зразкового виду даного, який відкриває горизонт можливостей, і погляду, що володіє власними можливостями. Межа зустрічі цих «оптичних» сил тримає можливості розімкнутими. При характеристиці топосу ідентичності, було звернуто увагу на те, що він пакується повторенням межі в акустиці спільності: «один» і «інший» мають власні можливості, але у зустрічі та зіткненні – розмикаються. Схематичність протиставлення акустики і оптики не беззмістовна. З одного боку, вона дозволяє розглядати межу або як розрізнення оптики і акустики, або як їх синтез. У першому випадку повторення здійснюється за чином матеми, або за схемою обґрунтування, та прямує як тавтологія; у другому – за рахунок

парадоксальності поетичного образу. З іншого боку, схематика акустики і оптики артикулює обмеженість самого повторення і визначає міць саме взаємодоповнювання, за яким можливості оптики і акустики розмикаються: відкриті та дійсні. Отже дещо стверджується як ідентичне за чином взаємодоповнювання.

Обмежене в собі самому повторення має стверджувальну силу, там і тоді, де і коли снага «іншого» акцентована і продуктивна. У наступних двох підрозділах досліджено контрапунктний хід ствердження дещо як ідентичного, в якому оптико-акустичні можливості розімкнуті та по-різному акцентується окремість «іншого».

У підрозділі 2.4.2 «Інтенціональне середовище ідентичності» увагу звернено на ті положення феноменології Гуссерля, у яких акцентовано «умоозначаючий» хід ствердження дещо як ідентичного. На підставі визначення своєрідності інтерсуб'єктивності інтенціонального середовища, де йде процес ствердження дещо як ідентичного, встановлено, що він підпорядковується оптичній силі і потребує додавання все нових і нових предметностей, функціональне навантаження якого (додавання) полягає в обґрунтуванні дещо як ідентичного. Разом з цим виявлено, що інтерсуб'єктивне інтенціональне середовище неоднорідне, і процес «означування» триває як дискретний. Незважаючи на те, що цей процес триває акцентуючи і «іншого», і висловлювання, але ж вони позначені як «непродуктивні»: середовище конституційоване за-моїм-способом, як «загальне Ми» і визнає лише мого-іншого та віддруковані письмена. Таким чином, якщо постає завдання визначення дещо як ідентичне, то необхідно акцентувати відмежованість, розбірливість тривання континууму і, отже, звернути увагу на те, що і як керує самою можливістю додавання та продовження руху.

Якщо Гуссерль, характеризуючи процес «розумного означування», прямував по лінії оптики інтенціонального потоку, за яким наявність дещо як ідентичного обґрунтовується, то Гайдеггер пропонує уповільнити швидкість: визначити підставу, де дещо існує як саме своє власне, і, отже той фундамент, де необхідний «інший» сприяє ствердженню дещо як ідентичного. Такий неспішний та уважливий хід прямування став предметом осмислення у підрозділі 2.4.3 «Ідентичність в цілості турботи». З початку підкреслено, що Гайдеггер займає позицію не за рамкою феноменологічного руху, а виключно всередині нього. Твердість цієї позиції полягає в принциповому з'ясуванні того, що перше у феноменологічній філософії не може бути упередженою ідеєю наукового пізнання, але її перше визначається фактичністю зустрічі: ампліфікацією і артикуляцією факту цієї зустрічі.

Критикуючи наївність «феноменології свідомості», Гайдеггер направляє погляд на буття існуючого і зазначає, що те, що є у своїй власній справжності, існує у світі, де і «інший» мається. Тому відокремлений «інший» є не у вихоплюванні однієї суб'єктності від іншої і не в первинному погляді у себе, а має окреме місце у шляху ведення справи як і такий, кого ніяк не обійти, і як необхідний, щоб гарантувати продовження її прямування. «Інший» є так, що

зустрічається вбачливою стурбованістю у шляху ведення справи і як такий, що сприяє її прямуванню. Таким чином, «інший» має місце і як співіснуючий, і турботливим до нього ставленням – у стурбовано-турботливому розімкненні. Розімкнення вбачливої стурбованості і турботливого звернення є місцем спільності, що плететься як справа ведеться. Саме таким плетінням, що здійснюється веденням справи, дещо стверджується у своїй власній справжності.

Розімкнення обумовлено промовою: відбувається так, як тримається стурбовано-турботливого розімкнення і містить її. Промова йдеться так, як спрягається покрокове прямування шляху ведення справи. У цьому шляху «один» і «інший» є супутниками; отже справа ведеться спільністю «одного-і-іншого», але не «одним» або «іншим» і не разом. Мовлення в даному випадку не йде вслід баченню і погляду, але пронизує та спрягає їх: обумовлює та соває їх рух, започатковує та керує продовженням руху. У мовленні знаходить свій притулок і заклопотаність, і дбайливість – в ньому перебуває турбота у своїй цілості.

Мовленням визначається межева суті спільності: слово існує у середовищі розімкнення, де здійснюється і звернення до «іншого», і тримання перед ним відповіді. Як таке, що виставлене межею, слово потім присвоюється тими, хто визначається учасниками зустрічі. Відмежованість відповіді-слухання та звернення-говоріння перешкоджає тому, щоб розглядати слово як «усереднений» захід говоріння і слухання. Воно мовиться у тиші межі – в середовищі розімкнення відповіді і звернення, а потім лунає як вирок у справі про ідентичність: затверджує дещо як ідентичне.

У висновках до другого розділу зафіксовано опорні точки маршруту, прямування за якими визначено архітекtonіку ідентичності. Узагальнено, що дещо як ідентичне виявляється і стверджується як триваючий дискретний континуум. Цей континуум триває додаванням все нового і нового під час ведення справи, яка керується і стурбованістю того, що мається у світі, і турботливим до нього ставленням. У цьому процесі продуктивним є існування «іншого» як такого, що стверджує хід прямування і відкриває можливість продовження. Тільки потім цей дискретний хід може бути «упакований» в мірну величину, задаючи перспективу калькуляції та визначаючи імператив рівності і рівність імперативної вимоги до всього.

Якщо у другому розділі досліджено перипетії ходу у шляху, в якому дещо виявляється і стверджується як ідентичне, то в **третьому розділі «Феномен діалогової ідентичності»** розглянуто проблему енергоємності самого шляху: яким чином забезпечується хід прямування і гарантується продовження руху. У річищі питанням про енергію шляху, запитується про початок ідентичності. Такий початок визначено як діалог, згідно з яким і де (в місці якого) те, що мається, здійснюється як таке, що придатне до використання.

У підрозділі 3.1. «Діалог як первісний початок ідентичності» розкрито діалоговий зміст початку ідентичності. Початок тлумачиться як динамічна структура, яка започатковано керує здійсненням дещо як придатного до використання. Обґрунтовано, що початок не є якимось архаїчним витком, і не може бути вилученим з правил калькуляції безлічі існуючого, або бути значимою

цінністю та основою повинності. На підставі розкриття значимості положення Аристотеля про те, що «початок – це те, що дано», доведено, що початок є власністю руху фактичного життя. Рух розглянуто як такий природний початок, що зводить приховане, яке мається у світі, до відкритого простору, де воно наявне придатне до використання. Змістом цього верховного початку є те, що він керує так, як справа ведеться. Ведення справи не простий акт. Справа ведеться так, що приймає те, що мається, переймаючись їм, і триває як розсудження. В розімкненні те, що тільки мається, спрацьовується, яким воно є дійсно корисним. При цьому підкреслено, що саме рух справи суть дійсний початок, який керує виявленням дещо як воно є своїм власним ось цим. Таким чином, узагальнено, що якщо визначається, що «початок – це те, що дано», то таким початком є справа, яка як розсудження прямує.

Ведення справи займає особливе місце: воно відокремлено, з одного боку, від вихідного пункту, коли те, що є, бачиться, з іншого – від пункту, коли це вже «звинувачено» присвоєнням йому корисного імені. Займаючи відособлене місце розімкнення, справа ведеться як стверджуюче мовлення, коли хід від вихідного пункту до «звинувачення» прямує як розсудження. Саме рух розсудження визначає власну дієвість справи, коли дещо здійснюється як ідентичне. Дієвість дії, або практика, не є лише актом або наближення, або віддалення, а характеризується енергією спряження наближення з віддаленням. Обґрунтовано, що ця енергія спряження є первісним початком, який керує так, як протилежне в місці розімкнення розсуджується. Така енергія спряження властива діалогу. Отже, діалог визначено як початок, який започатковано керує процесом здійснення дещо як ідентичного.

У підрозділі 3.2. «Діалог як місце встановлення дещо як ідентичного (концепт «хора»)» з'ясовано, що дещо як ідентичне не тільки займає окреме місце, але й є доречним: те, що мається у світі, вміщується і відправляється на місце – розміщується. Таким чином, дещо, що вміщується і розміщується є як ідентичне. Фактично дещо здійснюється, коли віддалення близького наближає покинуте. Дещо як ідентичне наявне як диференціал перебування у шляху і на прямому руху. Шляхове прямування знаходить дещо як ідентичне у місці, де зустріч рухомого йде – у спряженні наближення далекого і віддаленням близького. Саме це власне місце діалогу. Місце діалогу, де власний лик дещо відкривається, «існує» як диференціал започаткованого керування. Таке місце – хора: тут все, що мається, існує так, як воно спрягається, і тому примушено до використання як придатне.

Хора енергійна, але не подібна статичному простору, де все тільки уявне гоже. Хора – місце, де протилежне зустрічається, і змагання йде; це місце боротьби, де потужність сторін зважується, розсуджується та дещо відкривається у своїй дійсній приємності. Таким чином, у змаганні, зважуванні, критиці – в діалозі і діалогом справа ведеться злагоджено, і світ як злагоджений відкривається.

Злагодженість ведення справи фактично гарантована тим, що вона прямує як розсуджуюче мовлення. Таке мовлення, що триває як розсудження, є ознакою наявності душі: саме отут душа існує. Не випадково, що стародавні греки

використовували слова «психологія» і «діалог» як синоніми. Душа керує і різністю протилежного, і самим розрізненням. Тому, з точки зору того, що душа затримує, вона негармонійна, але як така, що все тримає, вона – «божество усякої гармонії». Душа, як гармонійна негармонійність, не займає місце крайнощів: вона перебуває там, де наближення з віддаленням обертаються, і звідтіль суд чинить. У цьому місці те, що мається, розсуджується і, таким чином, відкривається у своїй власній справжності: як таке, що придатне до використання.

Мовлення, що як розсудження триває, обдаровує дещо власним ім'ям. Тому місце, де мовлення йде, і феноменально, і ноуменально. Феномено-логічний склад хори все, що у далечині, наближає і розміщує його віддаленням. Саме таке місце діалогу, де наближенням з віддаленням дещо викликається з схованки і каже себе як придатне до використання.

У підрозділі 3.3. «Прагматична функція діалогу» увагу зосереджено на діалозі, який покладає основу майстерності в процесі ведення справи і тому сама справа відмінна майстерністю здійснення того, що постає в своєму власному дійсному лику і таким, що придатне до використання. Виявлено, що особливість діалогу в тому, що він все вміщує, і кожному знаходить своє місце, коли розміщує; веде справу в оточенні близького, і, озираючись навколо, прагне за горизонт; покладає основу для обґрунтованого руху вперед, і ступає, знаходячи підставу обґрунтованою. Таке «і» розглянуто як сінкатегоретатик. Артикуляцією «і» підкреслюється, що діалог має не понятійно-категоріальну, але комбінаторно-дискурсивну – пластичну природу і є естетичним явищем. Явище в тому сенсі слова, що діалог у своїй унікальності і незалежності є як єдинороздільна естетична цілість, композиція якої розгортається на межі, де протилежне зустрічається і як плетіння – по-різному і за різними способами – йде справа спряження. Таким плетінням здійснюється те, що тільки мається, у своїй власній статі і постає придатним до використання. Плетіння, що прямує як спряження, потім категоріально визначає порядок використання дещо, яке вже здійснено як справжнє і придатне. Таким чином, справжність дещо, перш ніж пролунати власним іменем та використовуватися, є власністю плетіння, яке займає місце зустрічі, де мовлення прямує обертанням наступу і відступу. Саме в цьому мовленні дещо показує себе своїм власним ім'ям. Ось це мовне обертання, яке триває як плетиво, і за таким чином здійснює дещо в його власній справжності та імені, суть діалог. Він – не якість плетіння, але воно саме; не в одному тільки імені, дієслові та їх поєднанні, але власно голосить і діє словами; він, врешті-решт, веде справу так, що приймає у власність те, що світ має, і дає йому життя; тобто тільки будучи власністю діалогу, дещо здійснюється як своє власне. Саме це дещо й визначається як ідентичне.

У тому, щоб затриматись та утримати це мовне плетіння, полягає сутність майстерності. Затриматись – це перебувати у шляху, який прямує так, що не обхідне зупиняє, і вже як необхідне утримується, сприяє і гарантує продовженню шляху. Саме тут – на межі зустрічі – те, що мається, здійснюється розсуджуючим мовленням і каже себе своїм власним ім'ям тобто таким, що придане до використання. У триманні полягає сутність уважливого здійснення дещо, яким

воно власне є. Перебування в цьому місці майстерністю зазначено: саме тут – де мовлення, яке як розсудження триває – дещо існує як придатне до використання. Тиша рухомого спокою місця зустрічі містить енергію світу, яка вже потім може бути усвідомленою. Однак цього «потім» може і не статися, якщо світ знову не відрядить до подорожі, знову не зажадає свого звідування, знову не заявить про себе мовленням.

У висновках до *третього розділу* узагальнено, що особливість діалогу полягає в тому, що в ньому і ним артикулюється рухома множинність світу. Володіючи місцем запитування про світ, він є на межі зустрічі рухомого. У зустрічі рухоме стикається, спрягається і резонує визволенням енергії, щоб явити задану рухом рухомого необхідність самої межі. На межі зустрічі енергія спряження промову веде і у такий спосіб керує справою ідентичності, де і коли те, що тільки мається, здійснюється як саме своє власне. Зазначено, що саме у цьому полягає здійснююча міць діалогу у культурі: він не є не простим актом наближення або віддалення, але існує як спряження наближення з віддаленням і триває як розсудження.

У **«Висновках»** наведено основні теоретичні узагальнення та сформульовано підсумки дисертаційної роботи, в якій вирішена важлива наукова проблема – дослідження та обґрунтування вихідного принципу конституювання і здійснення дещо як ідентичного у теоретичній площині онтології культури. Викладено головні результати дослідження, отримані в процесі виконання поставлених у дисертації завдань. Зокрема зазначено таке.

Питання про ідентичність – це питання повсякденного життя, але відповідь на нього можлива за умови виходу за межі повсякденності за допомогою філософського осмислення його культурно-онтологічної суті. Адже звичайність цього питання не вичерпується констатацією факту існування дещо у світі, а відповідь, в якій дещо нібито обґрунтовано виявляється як справжнє, викликає підозру в її хибності, або нещирості. Вимога і обґрунтованості, і необхідність артикуляції підґрунтя змушує бути обачним і уважним. Саме така неспішність прямувала дослідження, дозволивши визначити онтологічний зміст ідентичності як основоположного феномена культури і розкрити методологічні засоби його виявлення та аналізу. Встановлено, що дещо як ідентичне, з одного боку, дано за фактом того, що воно вже мається у світі, з іншого – задано поверненням цього факту. Таким чином ідентичним визначається не те, що вже мається та якимось чином використовується, і не те, що вважається придатним бо виявляється як таке, а те, що має місце у контрапункті даності і заданості. Саме придатністю до використання визначається онтологічний зміст ідентичності. Відокремленням контрапункту визначено особливість культурного простору діалогу: діалог займає місце де те, що мається, обертається так, що воно з'являється як придатне і набуває справжню чинність для свого використання. У справі обертання, яке як діалог триває, дещо виявляється, стверджується і здійснюється як ідентичне.

Відокремлення діалогу, як онтологічно змістовної характеристики ідентичності у площині культури, розкрито двобічність питання про ідентичність та затверджено здійснююча міць діалогу як онтологічно засадного

конституційного принципу ідентичності. Зазначено, що питання про ідентичність потребує артикуляції і підстав щодо існування дещо як ідентичного, і процесу обґрунтування, за яким воно визначається як саме таке. Таким чином сутність питання про ідентичність полягає у знов поверненні. Доведено, що саме у цьому обертанні, яке триває як діалог, дещо є як ідентичне.

Було обґрунтовано принципово динамічний онтологічний зміст ідентичності. Визначено, що дещо як ідентичне не підпорядковується імперативу рівності, але суть кінестазіс спряження: дещо як ідентичне виявляється в спокої руху зустрічі. Рухомий спокій зустрічі було визначено як діалог: мовне спряження наближення з віддаленням, що триває напруженою ритмікою кроку. Було встановлено, що межа, боротьба і турбота – принципові компоненти діалогу, які визначають його онтологічний профіль. Таким чином, зафіксовано, що діалог підпорядковується імперативу межі і утверджує своє конституційне верховенство як енергія зіткнення протилежного. Такою енергією дещо здійснюється як придатне до використання – ідентичне.

Реконструйовано архітекtonіку ідентичності тобто артикульовано процес ведення справи, в якій дещо виявляється і стверджується як ідентичне. Такий процес триває, як розрізняються порядки зрівнювання і всерівності. У ході детального аналізу динаміки розрізнення з'ясовано, що дещо, як воно є своє власне, виявляється на межі зустрічі вигляду того, що мається, і погляду, що протистоїть йому. Було обґрунтовано, що імператив межі є категоричним: межа нестирання і її повторення гарантує те, що дещо по праву є саме своїм власним.

Перипетії повторення були розглянуті як процес артикуляції відокремленості «іншого»: повторення у русі визначення дещо як ідентичного має стверджувальну силу якщо воно здійснюється як повертання межі та тим самим гарантується продуктивна відокремленість «іншого». Зазначено, що інтерсуб'єктивне інтенціональне середовище акцентує відокремленість «іншого», але позначає його як «непродуктивного». Спосіб, за яким «один» і відокремлений «інший» вступають у відносини з тим, що мається, був розтлумачений як злагодженість, що здійснюється у цілості турботи, у просторі якої дещо є як ідентичне. Саме злагодженість обходження визначає продуктивну наявність відокремленого «іншого»: його окремість визначена не тим, що один і інший рівні у своїх відносинах з тим, що мається, і не тим, що один замість іншого, заміщаючи його, виставляє свої відносини з таким, але так, що один і інший здійснюють дещо як ідентичне. Зв'язка «і» підкреслює, що дещо як ідентичне стверджується ні одним, або іншим, ні ними разом, але тим, що обходження та злагодженість здійснюється за чином руху, який спільно триває.

Таким чином, архітекtonіку ідентичності в її цілості визначено як процес, який триває як дискретний континуум, який прямуватиме вбачливою стурбованістю, коли снага «іншого» сприяє веденню справи і отим вимагає турботливого звернення і відповіді. Отже у стурбовано-турботливому розімкненні дещо як ідентичне виявляється і стверджується. Тільки потім цей дискретний хід прямування може бути «упакований» в мірну величину, задаючи перспективу

калькуляції, визначаючи і імператив рівності, і рівність імперативної вимоги до всього.

Діалоговий зміст початку ідентичності виявлено у теоретичному контексті відповіді на питання про те, яким чином забезпечується хід прямування шляху і гарантується наявність дещо як ідентичного. Експлікація динамічної структури початку дозволила зафіксувати, що діалог артикулює рухливу множинність світу і займає місце межі зустрічі рухомого. На межі зустрічі енергія спряження голосить і керує справою, яка ведеться у русі стверджуючого мовлення як розсудження, і те, що мається, виставляється у своїй справжності – як ідентичне.

Межею зустрічі визначається розсуджуючий профіль діалогу. У зв'язку з цим діалог не є одноактним дійством або наближення, або віддалення, або збирання, а має місце, де дія здійснюється. Спряження наближення і віддалення суть практика: та дієва дія, в якій і за якою те, що мається, каже себе як придатне до використання. Таким чином, прагматична функція діалогу розкрито як тривання процесу розсудження, де і коли дещо здійснюється та постає як ідентичне.

Дещо як ідентичне не визначається простим його розташуванням або часом здійснення. У ході дослідження визначено, що діалог і надає місце, і керує розміщенням. Таким чином визначено хронотопографічний вимір ідентичності: про ідентичність мовиться як феномен і транслокальний (дещо, що тут вміщене задано як ідентичне континуумом його розміщення), і транстемпоральний (те, що розміщується, показує свій справжній лик там, де дано). Цим «і» підкреслюється, що дещо як ідентичне наявне не у всерівності, і не як континуум зрівнювання, але як диференціал започаткованого керування, який обраховується діалогом.

Така рухлива жорсткість визначає особливість діалогу, який має не понятійно-категоріальну, але комбінаторно-дискурсивну – пластичну природу і є естетичним явищем культури.

Діалог не має на меті прийти до консенсусу. Його завдання в тому, щоб налаштовувати і заряджати енергією. Про вивільнення енергії мова може йти тільки потім. Тільки потім можна говорити про міру рівності та всерівність. Але цього «потім» може і не статися, якщо не триматися і не втримати енергію, яка світ злагоджує. Тому діалог вимагає рішучості і продовження: рішучості знову запитати, артикулюючи рух рухомого світу, та бути в очікуванні відповіді.

Запропонована авторська концепція діалогової конституції ідентичності відкриває новий напрям її філософського та міждисциплінарного дослідження, де перипетії руху виявлення, ствердження і здійснення дещо як ідентичного осмислюються як власний шлях культури. Насправді, культура, як довічна, існує у кожній події діалогу і саме таким чином прямує історія культури людства. В зв'язку з цим у подальшому вважається доцільним звернути увагу на діалог як простір, де і як здійснюється, з одного боку, схоплювання історії, з іншого, гарантується вічність культури, яка існує по-різному і за різними способами.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Худенко А. В. Архитектоника идентичности: [монография] / Худенко А. В. – Одесса: Астропринт, 2010. – 240 с.
2. Магия невозможного (этюды о современности) / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2001. – № 4 (16). – С. 20 – 24.
3. К современности освобождения / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2002. – № 2 (18). – С. 49 – 54.
4. Экономия девиации / Худенко А. В. // Філософія і соціологія сучасної культури: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. – С. 119 – 127.
5. Пути продолжения модерна / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2003. – № 2 – 3 (22 – 23). – С. 86 – 91.
6. Утверждающая сила диалога / Худенко А. В. // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – № 638'2004. серія: філософія. – Харків, 2004. – С. 99 – 107.
7. Метафизика наблюдения (о способности общества к самонаблюдению) / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2004. – № 2 – 3 (26 – 27). – С. 128 – 134.
8. Место университета / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2005. – № 2 (30). – С. 24 – 33.
9. Граница – конституция места диалога / Худенко А. В. // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 8: Грецька традиція в сучасній культурі. – Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2005. – С. 220 – 227.
10. Удел диалога / Худенко А. В. // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 706'2005. Серія: філософія. – Харків, 2005. – С. 33 – 42.
11. Место диалога / Худенко А. В. // Перспективы. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2005. – № 4 (32). – С. 141 – 146.
12. Идентичность: магия слова / Худенко А. В. // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: філософія. – Харків: ХНУ, 2006. – № 734'2006. – С. 72 – 78
13. ... и всунуть свой нос (агрессивное видение Гоголя) / Худенко А. В. // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 10: Стратегії інтерпретації тексту: методи і межі її застосування. – Одеса, 2006. – С. 144 – 151.
14. Номос идентичности / Худенко А. В. // Наукове пізнання: методологія та технологія. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2006. – № 2 (18). – С. 120 – 125.

15. Место другого в целости заботы / Худенко А. В. // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 14: Німецька феноменологічна традиція у філософії, гуманітаристиці та культурі. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2009. – С. 204 – 212.
16. Авторитетное слово диалога / Худенко А. В. // Наукове пізнання: методологія та технологія. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2009. – Вип. 2 (24). – С. 152 – 161.
17. Хора: диалоговый принцип обустройства места / Худенко А.В. // Перспективи. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2009. – № 1 (45). – С. 145 – 156.
18. Путь идентичности / Худенко А. В. // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: філософія. – Харків. – 2010. – №917'2010. – С. 119 – 124.
19. Утверждающая сила повторения / Худенко А. В. // Перспективи. Соціально-політичний журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2011. – № 1(47). – С. 107 – 114.
20. Диалог как конституция университета (опыт метафизического исследования сущности университета) / Худенко А. В. // Філософія і політологія в контексті сучасної культури: науковий журнал. – Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара. – 2011. – Випуск 2. – С. 423 – 430.
21. Интенциональная среда повторения / Худенко А. В. // Наукове пізнання: методологія та технологія. Науковий журнал Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. – 2011. – № 1 (26). – С. 143 – 151.
22. Прагматическая функция диалога / Худенко А. В. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філософські перипетії. – Харків, 2011. – № 952 (43). – С. 127 – 133.
23. Дилемма обновления: на пути к пониманию современного общества / Худенко А. В. // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: ХНУ, 2000. – С. 18 – 22.
24. Идентификация через политическую коммуникацию (возможности становления гражданского общества в Украине) / Худенко А. В. // Проблеми інтеграції України в європейську культуру: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 25 – 28 червня 2001 року, м. Одеса. – Одеса: АО Бахва, 2001. – С. 86 – 88.
25. Историческая длительность социального / Худенко А. В. // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: ХНУ, 2002. – С. 32 – 36.
26. Путешествие – фигура быть (набросок маршрута) / Худенко А. В. // Культурное пространство путешествий: Материалы научного форума 8 – 10 апреля 2003 г. – С.-Пб: Центр изучения культуры, 2003. – С. 31 – 34.
27. Событие удовольствия / Худенко А. В. // Феномен удовольствия в культуре: Материалы международного форума 6 – 9 апреля 2004 г. – С.-Пб: Центр изучения культуры, 2004. – С. 13 – 17.

28. Диалоговая способность воображения / Худенко А. В. // Філософія літератури: Матеріали XI Харківських міжнародних Сковородинівських читань. – Харків, 2004. – С. 373 – 375.
29. Диалоговое представление мудрости / Худенко А. В. // Studia culturae. Альманах кафедры философии культуры и культурологии и Центра изучения культуры философского факультета Санкт-Петербургского государственного университета. – С-Пб.: Санкт-Петербургское философское общество. – 2004. – Вып. 6. – С. 226 – 229.
30. Под знаком дилеммы / Худенко А. В. // Глобальное пространство культуры: Материалы международного научного форума 12 – 16 апреля 2005 г. – С.-Пб.: Центр изучения культуры, 2005. – С.67 – 72
31. Да агрессия, да сегодня / Худенко А. В. // Studia culturae. Альманах кафедры философии культуры и культурологии и Центра изучения культуры философского факультета Санкт-Петербургского государственного университета. – С-Пб.: Санкт-Петербургское философское общество. – 2005. – Вып. 8. – С. 241 – 244.
32. Диалоговый путь образования / Худенко А. В. / Болонский процесс: социальный диалог о реформировании образования и проектирование вариативных национальных программ (круглый стол) // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (серія: Соціологія і політичні науки). – Одеса, 2005. – Том 10. – Вип. 11. – С.236 – 239.
33. Сила авторитетного слова (памяти И. М. Поповой) / Худенко А. В. // Curriculum Vitae: Біографічний метод у гуманітарному знанні. Збірник наукових праць. – Одеса: ФОП Фрідман О. С., 2009. – Вип.1. – С. 231 – 235.

АНОТАЦІЇ

Худенко А. В. Діалогова конституція ідентичності. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.04 - філософська антропологія, філософія культури. - Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, 2012.

У дисертації досліджено проблему конституювання ідентичності як основоположного феномена культури. Розроблено культурно-онтологічну концепцію діалогової конституції ідентичності, яка по-новому розкриває і онтологічний зміст ідентичності, долаючи попередню домінуючу тотожності при її встановленні, і функціональний діапазон діалогу в онтології культури, визначаючи діалог як онтологічно засадний конститутивний принцип ідентичності як феномену культури. Запропонована авторська концепція діалогової конституції ідентичності відкриває новий напрям її філософського та міждисциплінарного дослідження, де перипетії руху виявлення, ствердження і здійснення чогось як ідентичного осмислюються як власний шлях культури. Обґрунтовано, що чогось як ідентичне не підпорядковується імперативу рівності, але суть кінестазис спряження рухомого, яке стикається у місці зустрічі. Рухомий спокій зустрічі визначено як діалог із такими принциповими компонентами, як межа, боротьба і

турбота. Діалог підпорядковується імперативу межі і утверджує своє конституційне верховенство як енергія зіткнення і спряження протилежного. Визначено, що енергією спряження дещо здійснюється як ідентичне.

Ключові слова: онтологія культури, ідентичність, діалог, шлях, початок, місце, зустріч, межа, боротьба, турбота.

Худенко А. В. Диалоговая конституция идентичности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора философских наук по специальности 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, Харьков, 2012.

В диссертации представлено исследование проблемы конституирования идентичности как основополагающего феномена культуры. Разработана культурно-онтологическая концепция диалоговой конституции идентичности, которая по-новому раскрывает и онтологическое содержание идентичности, преодолевая доминанту тождества в определении идентичности, и функциональный диапазон диалога в онтологии культуры, определяя диалог как онтологическое начало и конституционный принцип идентичности как феномена культуры. Предложенная авторская концепция диалоговой конституции идентичности открывает новое направление философского и междисциплинарного исследования идентичности, в котором перипетии выявления, утверждения и осуществления нечто как идентичного осмысляются как собственный путь культуры.

В диссертации представлена концепция, раскрывающая динамическое содержание идентичности. Доказывается, что нечто как идентичное выявляется, утверждается и осуществляется не в рамках порядка равенства и как порядок уравнивания, но как движение сопряжения двух порядков.

Ход обнаружения и утверждения нечто как идентичного представлен в диссертации как дискретный континуум и получил определение «архитектоника идентичности». Исследованием определен императивный статус границы, которая не является барьером или конфлиционной линией двух разнонаправленных и обоюдодовесных процессов (равенства-на-основе и уравнивания-в-мере), но есть обособленным подвижно-покоящимся местом встречи. Утверждается, что определение нечто как идентичного происходит на границе встречи противостоящего и утверждается границей. Сформулировано положение о том, что принципиальная напряженность встречи призвана предостерегать: нечто, ставшее уникальным (ошибочным либо нет) должно быть низвергнуто, чтобы вновь утвердить свое право быть таким, каким оно годно (либо нет) к использованию. В диссертации отмечается, что в этом *вновь* никогда не повторяется то же самое и таким же образом, но возвращается граница. Граница встречи определена как место взаимодополнительности тавтологического и парадоксального циклов установления нечто как идентичного.

В диссертации обосновывается положение, что нечто как идентичное устанавливается ни одним или другим, ни одним за другого, ни ими вместе, но

один и другим: в пути совместного ведения дела. Особо выделяется значимость пластичной связки 'и', которой подчеркивается, что нечто как идентичное устанавливается не порознь, не вместе, но совместно – на границе встречи. Доказано, что именно границей встречи акцентирована необходимость «другого»: как отдельного в пути ведения дела и необходимого в понимающем споспешествовании самому делу. Представлено доказательство того, что «другой» встречается не в глазении на него или предрешенной установкой заботы о нем, но в пути ведения дела на границе обращения и ответствования.

В пути ведения дела, в котором нечто как идентичное выявляется, утверждается и осуществляется, диалог занимает особое и обособленное «место» глаголющего сопряжения. Особо отмечен соревновательный ход сопряжения и рассуживающий профиль диалога. Установлено, что граница, борьба и забота суть принципиальные компоненты, определяющие онтологический профиль диалога. Определено диалоговое начало идентичности, содержанием которого является энергия сопряжения, которая исходна как рассуживающее сопряжение противостоящего. Диалог как начало идентичности исходен как предоставляющий место и как распоряжающийся размещением. В этой связи в диссертации зафиксировано хронотопографическое измерение идентичности: идентичность является феноменом и транслокальным, и трансемпоральным. Сформулировано положение о том, что диалог имеет не понятийно-категориальную, но комбинаторно-дискурсивную, пластичную природу и является эстетическим феноменом. Утверждается, что диалог уникален и самостоятелен как единораздельная эстетическая целость, композиция которой разворачивается на границе, где противостоящее встречается и как рассуживание идет дело сопряжения, когда нечто кажет себя как идентичное.

В диссертации раскрывается практическая сущность диалога и обосновывается, что практика не является просто способом делания или использованием сработанного, но есть энергия сопряжения подвижного. Таким образом, утверждается, что практическая интенция диалога состоит в совместном шествии в пути, в котором и которым противостоящее на границе встречи сопрягается, рассуживается, голосит и заключается, что нечто есть как идентичное: годно к использованию и может быть использовано.

Ключевые слова: онтология культуры, идентичность, диалог, путь, начало, место, встреча, граница, борьба, забота.

Khudenko A. V. Dialogue constitution of identity. - Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of the Doctor of Science (philosophy) on the specialty 09.00.04 - philosophical anthropology, philosophy of culture. - Kharkiv National Pedagogical University, Kharkov, 2012.

The problem of constituting of identity as the fundamental phenomenon of culture was examined in the paper. A cultural-ontological concept of dialogue constitution of identity was worked out. Breaking the previous dominant of equation in the setting of identity the paper reveals a new ontological content of identity and functional range of dialogue in the ontology of cultural, defines dialogue as the fundamental principle of

identity as a cultural phenomenon. Author proposed the dialogue constitution of identity conception. It opens a new direction to philosophical and interdisciplinary research, where the vicissitudes of the path of detection, confirmation and implementation of something as identical were interpreted as the own way of culture. Revealing the dynamic content identity was shown that something as identical is not a subject to the imperative of equality, but carry into kinastatic coupling of movable. Moving rest of meeting was defined as dialogue: speaking coupling of moving to and from that has the tense rhythm of pacing. It was found that the border, fight and care are the fundamental components of dialogue. Thus, were fixed that dialogue is the subject to the imperative of the border and says its constitutional supremacy as the energy of clash that is realize something as usable – identical.

Keywords: ontology of culture, identity, dialogue, path, beginning, place, meeting, boundary, fight, care.